

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿ ՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ

Շամիրամայերի ամրոցին վրայ բեռնաքանդակի հիմունքները :

ՍՊԱՍԵՍԻ Խորենացույն պատմութեանը մէջ հին անցից դոյզն նշխարներն անգամ ուսումնասիր անձանց համար մի մի ցանկալի դահամունք են , որոնց համար իրենց սիրտը միշտ կը շարժի մեր քերթողահօր պարտ ու պատշաճ շնորհակալութիւնը ընելու : Ինքը իր պատմութեան Ա գրքին ժողովին մէջ կը պատմէ , թէ Շամիրամ Սորեստանի դիւան չայոց հետ ունեցած պատերազմները աւարտելէն ետքը ամրոց մը շինեց , և իր յիշատակները բեռնաքանդակներով փորագրեց այն ամրոցին ժայռերուն վրայ : Եւս պատմութեան ստուգութեանը վրայ ոչ ոք կը տարակուսի . բայց սա կայ գիտութեան արժանի , որ ամրոցին վրայի ամէն արձանագիրները Շամիրամայ չեն , այլ կը գտուին նաեւ Վարեհի ու Վսեղըսեսի արձանագիրներ ալ եւալեզու ու իրեք այլացեղ բեռնագիրներով , ինչպէս որ ծանօթ է : Երկէ զատ Շամիրամայ յատուկ կարծուած գրուածքներուն մէջ ալ կան եղեր ուրիշ թագաւորի յիշատակներ , որ գրուածքին ոճովն ու գրերուն ձևովն յարենման են Շամիրամեան գրուածոց : Եւ արձանագիրներէն մէկը ընթերցաւ Փ . տը Սոլի ' Փարիզի մէջ արքունի զինարանին տեսուչը , որ արեւելքի կողմերը համառօտ ճամբորդութիւն մը ընելով , շատ սէր ու համարում ունեցեր է մեր ազգին վրայ . և հիմա անխոնջ աշխատութեամբ կը պարապի մնացած արձանագիրներն ալ կարդալու ու մեկնելու : Եւս ազնուական ու բարեկիրթ անձը ասորացեղ բեռնագիրներուն առջի կարդացողը ըլլալով , և մեր սեպհական երկրին ու պատմութեան անշուշտ օր մը լոյս տուող , հիմակուրէն մեր շնորհակալութիւնը կը նուիրենք իրեն . և կը յուսանք որ մեր պզտի յորդորական ժպիտը իրեն մեծ քաջալերութիւն ըլլայ :

Եւ արձանագիրն լեզուն քաղդէարէն է , և գրութիւնը ասորացեղ , բայց ոչ սակաւ տարբեր լինուէի բեռնաքանդակէն : Եւս տեսլու է որ աս արձանին գրուածքը , ինչպէս նաեւ ամէն բեռնակերպ գրերը , ձախէն դէպ 'ի աջ կը յառաջեն , իսկ հիմակուան գործածուած ասորի ու քաղդէացի գրերը աջէն դէպ 'ի ձախ կը վազեն , ինչպէս են նաեւ եբրայեցիները , արաբացին , պահլաւիկ , սասանեանն ու զենտ գրերը . որ կը նշանակէ թէ հին ատեն Սորիք բեռնաքանդակները գործածելու ժամանակ ձախէն դէպ 'ի աջ կը կարդային , և ետքը էսթրանկէլի գիրը ընդունելով , գրուածքին ոճն ու ընթացքն ալ փոխեցին :

Սար Խիզերէհ կարծուի թէ Սորեստանացոց թագաւոր ըլլայ , բայց անոր անունը Սորեստանի թագաւորաց կարգին մէջ չգտուիր . և զարմանք չէ . ինչու որ անոնց կարգը մեզի անընդհատ հասած չէ . Եւս տեսնենք երեսունէն աւելի թագաւորք կը յիշատակուին , որոնց անունը կամ անգիր աշխարհ եկեր է , և կամ հնութիւնը աշխարհքէս անհետ ըրեր է : Եւ երեսուն անանուն թագաւորք ինչուան Պարոյր եղած չայկազանց իշխաններուն ժամանակակից են , որոնց հարկատու նահանգներէն մէկն էր նաեւ չայաստան : Եւ երեսուն թագաւորներէն մէկը սեպելու է անշուշտ Սար Խիզերէն , որ Շամիրամակերտ ամրոցին վրայ գրեց այս արձանագիրը , և կ'երենայ թէ այդ արձանագիրներէն շատը այլ և այլ թագաւորներէն գրուած են , և քիչը Շամիրամէն :

Պանք հիմա արձանագրին իմաստին : Ինչպէս որ յայտնի կ'երևնայ՝ մարմնոյ
ոյժը , հարստութիւնը , սէրն ու ցանկութիւնը աս արձանագրիս բաղկացուցիչ ի-
մաստներն են . սոյն բանը կը տեսնուի Բարեկամաց Թագաւորաց պատմութեան
մէջ առհասարակ , Եւ ամիրամէն սկսեալ , իր յաջորդը՝ Երեսուն , անոր ալ երեսուն
յաջորդները ինչուան՝ Երգանապաղ , որոնց առջեւ ցանկութիւնը , վարուց Թու-
լութիւնը , բարուց մեղկութիւնը և անոնց հետևորդ կիրքերը մէյմէկ պաշտելի
ախտեր էին , հարստութիւնը աղբիւր երանութեան կը սեպուէր , և մարմնոյ
ոյժն ու ամբարտաւանութիւնը՝ ժողովուրդն ընկճելու ահաւոր միջոցներ էին :
Երջապէս ամբարտաւանութիւնն ու զոռոզութիւնը իբրև անձնընտիր առաքի-
նութիւններ ընդունուած ու յարգուած էին , որոնցմով ոչ միայն 'ի կեանս իւրեանց
կը պարծէին , այլ և ասիական կարծր ժայռերու վրայ նոյն սնապարծիկ յիշատակ-
ներով իրենց անուան հետ ախտաւորութիւննին ալ կը գրէին : Թող կարգան
ուրեմն ազգը և ազինք , և իմանան որ ան ատենի Թագաւորներուն շատին փառքը
մօլի ախտաւորութիւնն էր , չէ թէ ճշմարիտ առաքինութիւնը :
Եր ազգին ուսումնասիրաց հետաքրքրութիւնը լեցնելու համար դնենք աս
տեղս այդ կարգացուած արձանագրին Թարգմանութիւնը : Եւ է այսպէս .

ՍԱՐ ԽԻԶԵՐԻՅ՝

ՈՐԴԻ ՆԱԳՈՒԱՅ

ՔԱԶԱՓԱՅԼ , ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ,

ԱՌԱՋԻՆ ՅՈՒԺԱՌՈՐՍ ,

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՅԵՐԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ,

ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ Ի ՃՈՒԹԻԹԵԱՆ ԻՐՈՒՄ .

ՍԷՐՆ Ե ԻՐԻ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ .

Ե ԲԱՐՁՐ ՈՒԺՈՎՆ ,

ԵՒ ՈՅԺ ԻՐԻ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ .

ԳԵՐԱԳՈՅՆ Ի ԿԵԱՆՍ ԻՐՈՒՄ .

ԱՂԲԻՐ Ե ԳԵՂՈՅ ՄԵՐՈՅ

ԵՒ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐՈՅ .

ՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԻՐԻ ԼՈՒՍԱՌԻԵ

ԶԱՇԽԱՐՀ ՄԵՐ :

ՀԱՅՐ ՆՈՐԱ ԱՍՏՈՒԱԾ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԻՐՈՂ , ԱՍՏՈՒԱԾ ԱԿՆ ԱՍՏՈՒԱԾՈՅ

ՏՆՕՐԻՆ Ե ԶԻ ԿԵՅՅԵ ԹԱԳԱՌՈՐ .

ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՂԲԻՐ ՊԱՐԳԵՒԱՅ

ՏՆՕՐԻՆ Ե ԶՔԱԶԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԻ ՄԵՐՈՅ ,

ՏՆՕՐԻՆ Ե ԶՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ,

ՏՆՕՐԻՆ Ե ԶՅԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԵՒ ԶԼՐՈՒՄՆ ՓԱՌԱՅ :

Ուրիշ անգամ առիթ կ'ունենանք Պարեհ Եւ շտասպեանին արձանագիրներուն
վրայ խօսելու :